

NACIONALINIŲ MOKINIŲ PASIEKIMŲ TYRIMŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų programos (toliau – Programa) paskirtis – nustatyti tyrimo klausimus, tiriamuosius, imčių dydį, tyrimo vykdymo planą, svarbiausias tyrimo įrankių charakteristikas, bendruosius techninės ataskaitos, pirminės tyrimų rezultatų apžvalgos ir tyrimų dalykinės ataskaitos reikalavimus.

2. Šioje Programoje:

2.1. *Aukštesnio lygio mąstymo gebėjimai* suprantami kaip mokinio gebėjimai atlikti sudėtingas kognityvines operacijas, susijusias su analize, vertinimu, sinteze, naujų žinių kūrimu, įvairiomis bendrosiomis kompetencijomis;

2.2. *Standartizuota vertinimo užduotis* suprantama kaip užduotis, kurios statistiniai parametrai tenkina nustatytus reikalavimus ir kurios atitikimas tam tikram mokinių pasiekimų lygiui yra patvirtintas atliekant specialias standartizavimo procedūras.

2.4. *Standartizuotas testas* suprantamas kaip testas, kuris parengiamas, atliekamas, įvertinamas ir kurio rezultatai naudojami sprendimams pagrįsti laikantis tam tikrų nustatytų taisyklių, padedančių užtikrinti vertinimo patikimumą ir validumą.

2.5. *Mokinių mokymosi pasiekimų konstruktas* suprantamas kaip žinių ir gebėjimų visuma, pagal kurią sprendžiama apie mokinio pasiekimus mokantis tam tikro dalyko. Testavimo tikslams, konstruktas apibrėžiamas nurodant žinių ir gebėjimų kategorijas, kurias reikia pamatuoti, ir santykinis svorius, kurie toms kategorijoms suteikiami bendrame įvertinime, bei aprašant mokinių pasiekimų lygius;

2.6. *Mokinių pasiekimų lygiai* suprantami kaip su bendrojo ugdymo programomis suderinti, dalyko mokymo ekspertų nuomone ir empirinių duomenų statistine analize pagrįsti mokinių pasiekimų matai. Juos apibrėžia pasiekimų lygių aprašai. Pasiekimų lygių aprašai nusako, ką tam tikros klasės mokinys turi žinoti ir gebėti padaryti, kad būtų priskirtas vienai iš trijų pasiekimų kategorijų: patenkinamam pasiekimų lygiui; pagrindiniam pasiekimų lygiui; aukštesniajam pasiekimų lygiui;

2.7. *Tyrimo instrumentai* suprantami kaip NMPT testai ir mokinių, mokytojų ir mokyklų klausimynai, skirti rinkti duomenis apie mokinių mokymosi pasiekimus ir mokymosi konteksto kintamuosius;

2.8. *NMPT stebėsenos grupė* suprantama kaip Švietimo ir mokslo ministro įsakymu tvirtinama grupė, sudaryta iš Švietimo ir mokslo ministerijos bei kitų švietimo įstaigų darbuotojų, kurios paskirtis yra stebėti, kad NMPT būtų vykdomi efektyviai ir aprobuoti svarbiausius sprendimus susijusius su NMPT planavimu, rezultatų priėmimu ir panaudojimu ugdymo kokybei užtikrinti.

II. SITUACIJOS ANALIZĖ

3. NMPT Lietuvoje buvo vykdomi nuo 2002 iki 2008 metų. Lyginiais metais buvo tiriami 6 ir 10 (II gimnazijos) klasių, nelyginiais – 4 (pradinio ugdymo) ir 8 klasių mokinių pasiekimai. Buvo tiriami: ketvirtokų – gimtosios lietuvių kalbos ir matematikos pasiekimai; šeštokų, aštuntokų ir dešimtokų – lietuvių gimtosios kalbos, matematikos, gamtamokslinio ugdymo ir socialinio ugdymo sričių pasiekimai. Dėl ekonominių priežasčių, 2009–2011 metų laikotarpiu NMPT vykdomi nebuvo.

4. Prieš atnaujinant tyrimus 2012 metais, iškilo poreikis iš esmės peržiūrėti NMPT tikslus, klausimus, metodiką ir laukiamus rezultatus, nes:

4.1. per dešimtmetį pasikeitė Lietuvos bendrojo ugdymo turinys. Dabar jis labiau orientuotas į dalykinių ir bendrųjų kompetencijų, tame tarpe ir kūrybiškumo, ugdymą. NMPT turi matuoti ir

analizuoti mokinių pasiekimus, atsižvelgiant į ugdymo turinio pokyčius ir prisidėti prie sėkmingo Bendrųjų programų įgyvendinimo. NMPT tikslus reikia labiau orientuoti į kompetencijų vertinimą;

4.2. keičiasi ugdymo proceso vadyba. Palaipsniui atsisakoma griežta ugdymo aplinkos ir veiklų kontrole paremtų vadybos metodų. Persiorientuojama į gerų ugdymo rezultatų siekimą, suteikiant mokytojams ir mokykloms daugiau laisvės priimti savarankiškus sprendimus. Siekiama visus sprendimus grįsti duomenimis ir įrodymais. Skatinamas efektyvus ugdymo inovacijų diegimas. Todėl NMPT turi reguliariai teikti visos švietimo sistemos ir atskirų jos grandžių vadybai daugiau patikimų ir validžių duomenų ne tik apie mokinių pasiekimus, bet ir apie esamus rezervus bei galimybes tiems pasiekimams gerinti. NMPT tikslus ir laukiamus rezultatus reikia labiau orientuoti į besikeičiančius vadybos poreikius;

4.3. iškilo naujų aktualių tyrimo klausimų. Orientuojantis į aukštą bendrojo ugdymo kokybę, naują ugdymo turinį sunku kurti neatliekant ugdymo turinio tinkamumo atskiroms mokinių kategorijoms ir veiksmingumo tyrimų. Be to, kaip rodo kitų šalių patyrimas, šiuolaikinio ugdymo tobulinimui labai svarbu analizuoti longitudinalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenis, kurie leidžia nagrinėti mokinių pasiekimų raidos dėsninumus. Todėl į NMPT būtina įtraukti naujus su ugdymo turinio tyrimais, kompetencijų ugdymu ir longitudinaliais testavimais susijusius klausimus;

4.4. per dešimtmetį patobulėjo tyrimų metodikos ir duomenų apdorojimo technologijos. Vykdamas ES SF projektą „Standartizuotų mokinių pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo įrankių bendrojo lavinimo mokykloms kūrimas“ I etapą, įsisavinti modernūs tyrimo metodai, leidžiantys gauti kokybiškai aukštesnio lygio tyrimo rezultatus. Todėl šiuos naujus tyrimo metodus dabar svarbu pritaikyti NMPT. Tuo tikslu reikia atnaujinti NMPT metodiką;

4.5. keičiantis vadybai ir pedagogikai, vis daugiau aukštos kokybės testų reikia savivaldybėms, mokykloms ir kiekvienam mokytojui. Visi šie švietimo lygmenys dabar įgyja daugiau autonomijos, bet mainais už tai prisiima daugiau atsakomybės už mokinių pasiekimus. Vieną iš ekonomiškiausių ir veiksmingiausių galimybių aprūpinti savivaldybes, mokyklas ir mokytojus kokybiška testavimo medžiaga teikia NMPT. Dvigubai padidinus testuojamų mokinių ir testų skaičius, galima nuolat papildyti standartizuotų užduočių saugyklą pakankamu skaičiumi užduočių, iš kurių prireikus galima būtų sudaryti gerus, norimų savybių standartizuotus testus įvairiems poreikiams tenkinti. Būtų galimybė leisti ir patiems mokytojams, testų generatoriaus padedamiems, susidaryti bent dalį testų, kurių jiems reikia ugdymo procese. Organizuojant NMPT, būtina numatyti, kaip vykdamas NMPT turi būti kuriamos ir standartizuojamos užduotys bendro naudojimo standartizuotų užduočių saugyklai.

5. Tyrimų eigoje vykdomi testavimai bendrajam ugdymui gali daryti ne tik teigiamą, bet ir neigiamą poveikį. Netinkamas testavimo informacijos naudojimas gali duoti nepageidaujamų rezultatų tiek mokinių mokymuisi, tiek ir mokytojų bei mokyklų darbui. Todėl atliekant nacionalinius tyrimus Lietuvoje reikia laikytis tam tikrų pamatinių principų, kurie padėtų apsaugoti mokyklas ir mokytojus nuo „mokymo testavimo“:

5.1. NMPT testavimas turi tapti stebėsenos ir švietimo politikų mokyklų, mokytojų, tėvų, mokinių ir visuomenės informavimo apie bendrai sutartų priemonių įgyvendinimo sėkmę priemone, o ne kontrolės ir baudymo įrankiu, skatinančiu „mokymą testavimui“;

5.2. NMPT turi teikti informaciją, kuri padėtų pagrįstai planuoti naujoves ir priimti patikimą informaciją grįstus sprendimus, kaip to reikalauja šiuolaikinės vadybos principai;

5.3. NMPT turi matuoti tai, kas svarbiausia šiuolaikinei ugdymo kokybei – aukštesnio lygio mąstymo gebėjimus, esminius mokinių bendrųjų kompetencijų ir bendrųjų gebėjimų elementus, o ne skatinti mechaninį faktinių žinių įsiminimą, kurio reikšmė pastaraisiais metais ženkliai sumažėjo;

5.4. NMPT turi teikti švietimo sistemai grįžtamąjį ryšį, skatinantį mokyklas ir mokytojus mokytis, tobulėti ir siekti aukštesnės ugdymo kokybės.

6. Rengiant Programą atliktos NMPT situacijos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizės rezultatai pateikti *1 lentelėje*. Jie rodo, kad:

1 lentelė. NMPT esamos situacijos stiprybių, silpnųjų, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizės rezultatai

Stiprybės	Silpnybės
Sukurta veiksminga ir santykinai ekonomiška mokinių pasiekimų tyrimų metodika. Ji atnaujinta, įvaldžius užduočių standartizavimo (naudojant moderniąją testų teoriją) metodiką. Surinkti vertingi NMPT duomenys apie mokinių pasiekimų raidą per praėjusį dešimtmetį, atskleidžiantys aktualius ugdymo klausimus ir galimus iškylančių problemų sprendimus. Sukaupta Lietuvos bendrajam ugdymui aktualių užduočių kūrimo patirtis ir užduočių su testavimo duomenimis archyvas. Pradėti nuodugnesni 4 ir 8 klasių ugdymo turinio tyrimai, kurių rezultatai padės efektyviau dirbti mokytojams, ugdymo turinio kūrėjams, vadovėlių autoriams. Su eilės savivaldybių mokyklomis išbandyti metodai, kaip veiksmingai pagerinti mokyklų darbą, naudojant mokinių pasiekimų tyrimų duomenis. Parengti lietuvių kalbos, matematikos ir istorijos tyrimo programų, standartizuotų užduočių ir standartizuotų testų rengėjai. Suburta ir apmokyta tyrėjų, kurie gali savarankiškai vykdyti Nacionalinius mokinių pasiekimų tyrimus, analizuoti jų duomenis ir konsultuoti duomenų panaudojimo ugdymo kokybės gerinimui klausimais, grupė.	Atnaujinta tik dalis NMPT tyrimo programos. Dar pilnai neatnaujintos gamtos mokslų ir socialinio ugdymo (išskyrus istoriją 8 kl.) tyrimo programos. Standartizuotų užduočių parengta dar nedaug. Norint pasiekti persilaužimą keičiant vertinimo kultūrą, reikia sukurti daugiau standartizuotų užduočių ir standartizuotų tetų. Turimos standartizuotos užduotys nepatalpintos į elektroninę saugyklą (kuri turėtų turėti ir testų generatorių), todėl mokytojams jomis sunku naudotis. Nacionaliniuose tyrimuose dar pernelyg mažai užduočių, skirtų įvairiapusiškam mokinių aukštesnio lygio mąstymo gebėjimų vertinimui. Tyrimų duomenys ligi šiol buvo gana ribotai naudojami švietimo politikos priemonių efektyvumo vertinimui, naujų švietimo tobulinimo projektų planavimui ir mokyklų ugdymo kokybės gerinimui. Neišplėta veiksminga Lietuvos bendrajam ugdymui aktualių tyrimų problemų kėlimo ir tyrimų klausimų formulavimo sistema. Trūksta gilesnės tyrimų duomenų analizės, geriau integruojant nacionalinių ir tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenis ir tiksliau modeliuojant įvairių veiksmų poveikį mokinių pasiekimams.
Galimybės	Grėsmės
Ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ir Europos Sąjungos dokumentuose akcentuojamas švietimo valdymo, orientuoto į rezultatus, tobulinimas ir įrodymais grįstas švietimo kokybės užtikrinimas. Šiam tikslui reikalingi kokybiški ir pakankamai išsamūs mokinių pasiekimų testavimo duomenys. Visuomenė ir žiniasklaida domisi švietimo kokybės klausimais bei mokesčių mokėtojų pinigų panaudojimo efektyvumu ir ieško patikimų duomenų apie įvairių mokinių grupių mokymosi pasiekimus. Į tarptautinių tyrimų rezultatus ne visada žiūrima patikliai, o be to tarptautinių tyrimų duomenys neapima kai kurių svarbių mokinių pasiekimų sričių ir gaunami palyginti neoperatyviai. Tai didina NMPT duomenų poreikį. Kuriant naują ugdymo turinį, atnaujinant ugdymo programas, individualizuojant ugdymą, visame pasaulyje vis dažniau remiamasi empiriniais duomenimis apie atskirų užduočių kategorijų sunkumą ir tinkamumą mokiniams. Nacionaliniai tyrimai gali sėkmingai teikti tokius duomenis.	Šalyje trūksta veiksmingo mokinių pasiekimų duomenų naudojimo valdymui ir ugdymo turinio kūrimui patyrimo. Visų lygmenų vadybininkams trūksta stimulų naudoti duomenis valdymo ir vadybos sprendimų priėmimui. Jei tyrimai vyks ir jų metu surinkti duomenys bus naudojami nesilaikant tam tikrų atsargumo reikalavimų, tai vadovai, mokytojai ir mokiniai gali pasijusti nesaugūs ir gali sustiprėti tokie nepageidaujami reiškiniai, kaip „mokymas ir mokymasis testams“.

6.1. NMPT, nutrūkusius 2009 metais, tikslinga pratęsti, atnaujinus tyrimų metodologiją ir programą;

6.2. patogiausiai ir veiksmingiausiai pradėti nuo 4 (pradinio ugdymo) ir 8 klasių tyrimų. Būtent šiose klasėse mokinių pasiekimus lengviausia paaikškinti mokinių mokymosi kontekstu pradinio ugdymo koncentre ir pirmajame pagrindinio ugdymo koncentre, nes ketvirtokai dažniausiai visus ketverius metus būna mokęsi pas vieną mokytoją, o dauguma aštuntokų ne mažiau kaip ketverius paskutinius metus būna nekeitę mokyklos.

6.3. 2012 metais tikslinga apsiriboti lietuvių kalbos ir matematikos mokymosi pasiekimų tyrimais, nes tai yra labai svarbios ugdymo sritys ir tyrimų atnaujinimui šiose srityse yra geriausiai pasirengta;

6.4. siekiant, kad tyrimų rezultatai būtų naudojami efektyviau, daugiau dėmesio reikia skirti ugdymo kokybės užtikrinimo priemonių, imlių mokinių pasiekimų duomenims, išbandymui ir diegimui visuose bendrojo ugdymo sprendimų priėmimo lygmenyse ir vadybininkų bei mokytojų motyvavimui naudotis mokinių pasiekimų duomenimis ugdymo naujovių įgyvendinimui ir moderniam ugdymo kokybės užtikrinimui;

6.5. siekiant kuo efektyviau naudoti tyrimams skirtas lėšas, su tyrimų parengimu ir vykdymu susijusius darbus reikia planuoti taip, kad jie tarnautų ne tik stebėsenai ir sprendimų priėmimo grįžtamojo ryšio teikimui, bet ir strateginių bendrojo ugdymo naujovių modeliavimui bei naujų vertinimo įrankių, kurių trūksta mokytojams ir mokykloms, kūrimui.

7. Siekiant sumažinti NMPT kylančias grėsmes ir užtikrinti didesnę NMPT rezultatų panaudojimo efektyvumą, turi būti prioriteto tvarka remiamos (iš ES SF paramos ar kitų lėšų) bendrojo ugdymo tobulinimo veiklos, kurių tikslai:

7.1. nacionaliniu mastu kurti ir diegti vieningą suderinto mokinių pasiekimų vertinimo sistemą, kuri sudarytų prielaidas užtikrinti dermę tarp įvairių bendrajame ugdyme taikomų vertinimo ir vertinimo rezultatų panaudojimo formų (formuojamojo vertinimo, diagnostinio vertinimo, tėvų informavimo apie mokinių mokymosi pasiekimus, PUPP, brandos egzaminų, tarptautinių tyrimų ir pan.) ir tarp skirtingų bendrojo ugdymo grandžių;

7.2. mokyti mokytojus naudotis suderintais mokinių pasiekimų vertinimo kriterijais ir standartizuotų užduočių saugykla;

7.3. kurti ir diegti metodikas, kaip panaudoti mokinių pasiekimų vertinimo duomenis ugdymo kokybės gerinimui mokyklų ir savivaldybių lygmenyje.

III. NMPT TIKSLAS, UŽDAVINIAI, TYRIMO KLAUSIMAI IR VEIKLOS

8. NMPT tikslas – sudaryti būtinas prielaidas mokinių pasiekimų vertinimo kultūros pažangai ir bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimui.

9. NMPT uždaviniai:

9.1. rinkti informaciją nacionalinei mokinių pasiekimų stebėsenai, naujovių planavimui ir naujovių diegimo sėkmės vertinimui;

9.2. vertinti ugdymo turinį ir duomenimis pagrįsti mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus;

9.3. parengti reikiamus įrankius mokiniams ir mokytojams objektyviai įsivertinti savo darbo rezultatus;

9.4. parengti reikiamus įrankius savivaldybių švietimo padaliniais ir mokyklų vadovams susirinkti reikiamus duomenis darbo rezultatų vertinimui ir veiklų planavimui.

10. 4 (pradinio ugdymo) ir 8 klasių mokinių mokymosi rezultatų tyrimo klausimai:

10.1. Kokie mokinių mokymosi pasiekimų rodikliai:

10.1.1. pasiskirstymai pagal pasiekimų lygius;

10.1.2. vidurkiai, medianos ir kvartiliai;

10.1.3. kitimo tendencijos?

10.2 Kokios nuostatos ir kitos mokinio charakteristikos leidžia prognozuoti mokinio mokymosi pažangą:

10.2.1. motyvacija, aspiracijos ir nuostatos mokomųjų dalykų atžvilgiu;

10.2.2. darbštumas, kryptingumas, iniciatyvumas, atsakingumas, kūrybiškumas ir kitos su tolesnio mokymosi ir profesinės karjeros sėkme susiję savybės?

10.3. Koks yra ugdymo veiksmingumas ir efektyvumas pagal svarbiausias mokinių ir ugdymo institucijų kategorijas:

10.3.1. absoliučių mokinių pasiekimų įverčiai;

10.3.2. sukuriamos pridėtinės vertės įverčiai?

10.4. Kokie yra ugdymo teisingumo rodikliai pagal svarbiausias mokinių kategorijas:

10.4.1. socialinį ekonominį statusą, regioną ir mokyklos tipą, mokyklos mokomąją kalbą;

10.4.2. mokinių gabumus, poreikius, lytį?

10.5. Kokiuose kontekstuose (šeimos, vietos bendruomenės, mokyklos ir klasės) mokiniams sekasi mokytis geriau ir kodėl?

10.6. Kokia švietimo politikos kintamųjų įtaka mokinių pasiekimams? Konkrečiai:

10.6.1. Kokią įtaką ugdymo procesui ir mokinių pasiekimams turi mokyklų tinklo ypatumai?

10.6.2. Kokį poveikį 8 klasės mokinių pasiekimams ir mokyklų darbo efektyvumui padarė Mokyklų tobulinimo programa?

10.6.3. Kokį poveikį 4 klasių mokinių mokymosi pasiekimams ir mokytojų darbo pobūdžiui ir efektyvumui padarė projektas „Pradinių klasių mokytojų ir specialiojo ugdymo pedagogų kompetencijų taikyti informacines komunikacines technologijas (IKT) ir inovatyvius mokymo metodus tobulinimo modelio išbandymas ir diegimas“?

10.7. Kokios problemos kyla mokiniams pereinant iš pradinio ugdymo koncentro į pagrindinio ugdymo pirmąjį koncentrą ir tęsiant mokymąsi?

10.8. Kokie rodikliai leidžia prognozuoti mokinio mokymosi pagrindinėje mokykloje sėkmę?

10.9. Kaip mokykla gali padėti palankių mokymosi sąlygų namuose neturintiems mokiniams?

10.10. Kokie 8 klasės mokinių iš mokyklų ne lietuvių mokomąją kalba lietuvių kalbos pasiekimai?

10.11. Koks 8 klasių mokinių iš mokyklų ne lietuvių mokomąją kalba požiūris į įvairius lietuvių kalbos mokymosi aspektus?

11. 1–8 klasių ugdymo turinio veiksmingumo tyrimo klausimai:

11.1. Kaip mokiniams sekasi įsisavinti atskiras ugdymo turinio sudėtines dalis (sritis, temas, klausimus ir pan.)?

11.1.1. Kokie atskirų ugdymo turinio sudėtinių dalių mokymo ir mokymosi rezultatai?

11.1.2. Koks atskirų ugdymo turinio sudėtinių dalių sunkumas mokinimas?

11.1.3. Ar patrauklus mokiniams ugdymo turinys ir atskiros jo sudėtinės dalys?

11.2. Kiek darbo sąnaudų mokyklinėje praktikoje skiriama atskirų ugdymo turinio sudėtinių dalių mokymui ir mokymuisi?

11.3. Koks atskirų ugdymo turinio sričių ir elementų mokymo ir mokymosi efektyvumas?

11.4. Kokia pažanga pasiekta perteikiant mokiniams ugdymo turinį, lyginant su ankstesniais NMPT ciklais?

11.5. Kokias ugdymo turinio sudėtines dalis galima priskirti rizikos grupei (kai bendrosiose programose numatyti rezultatai dažnai nepasiekiami)?

11.6. Kokius reikalavimus reikia kelti vadovėliams, kitoms mokymo priemonėms, mokytojų rengimui ir pagalbai mokiniui, atsižvelgiant į NMPT rezultatus? Koks mokytojų požiūris į ugdymo rezultatus, mokymo sąlygas ir kvalifikacijos tobulinimą? Koks yra vadovėlių ir mokinių mokymosi pasiekimų ryšys?

11.7. Kokia mokinių mokymosi rezultatų pažanga nuo 4 (pradinio ugdymo) iki 8 klasės?

11.8. Ar pradinio ugdymo turinys ir pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro ugdymo turinys atitinka mokinių mokymosi poreikius?

12. NMPT apima šias veiklas:

12.1. tyrimo programos (ir/ar jos priedų) rengimą (tikslinimą/koregavimą);

12.2. tyrimo įrankių rengimą;

12.3. tyrimo duomenų rinkimo mokyklose organizavimą;

12.4. tyrimo duomenų mokyklose rinkimą;

12.5. testų ir klausimynų kodavimą ir duomenų parengimą statistinei analizei; statistinę duomenų analizę ir techninių ataskaitų parengimą;

- 12.6. dalykinę duomenų analizę ir dalykinių ataskaitų parengimą;
- 12.7. tyrimo rezultatų sklaidą ir tyrimo rezultatų panaudojimą mokytojų ir vadovų kvalifikacijos tobulinimui;
- 12.8. standartizuotų užduočių saugyklos pildymą naujomis užduotimis;
- 12.9. pagalbos teikimą savivaldybėms, mokykloms ir mokytojams, naudojant tyrimo įrankius ir standartizuotus testus ugdymo kokybės užtikrinimui.

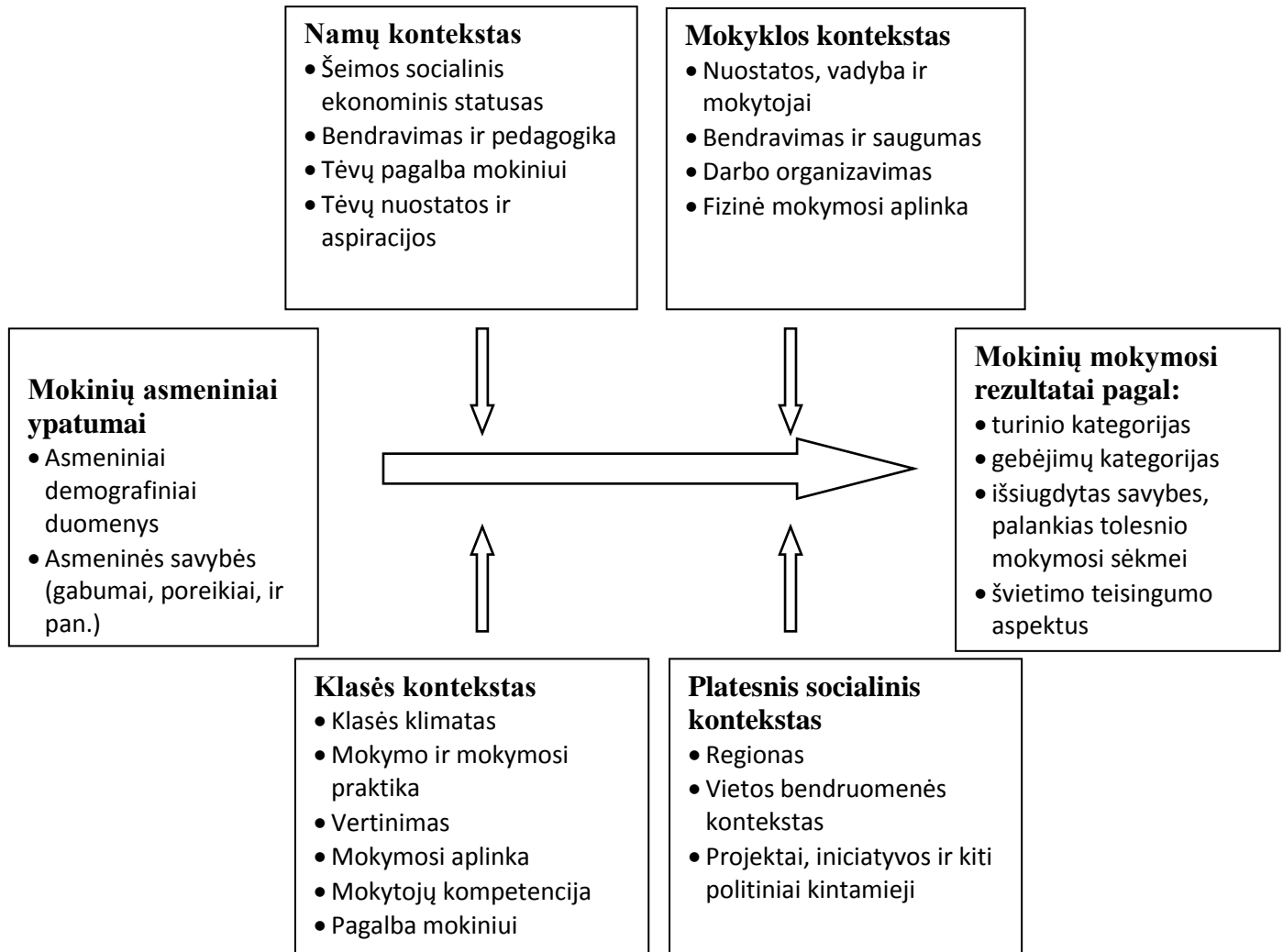
IV. IMTYS, IMČIŲ DYDŽIAI, TYRIMŲ ĮRANKIŲ CHARAKTERISTIKOS IR TYRIMŲ VYKDYMO PLANAS

13. Tyrimams atrenkamos pagrindinės 4 (pradinio ugdymo) ir 8 klasių mokinių imtys ir specialios papildomos imtys.
14. Jei NMPT dalyvauja ne vien tik mokyklų lietuvių mokomąja kalba mokiniai, tai pagrindinės tyrimo imtys turi būti sudaromos atskirai mokykloms lietuvių, lenkų ir rusų mokomosiomis kalbomis.
15. Pagrindinės tyrimų imtys atrenkamos atsitiktinai, lizdinės atrankos būdu.
16. Imčių dydžiai nustatomi ir svarbiausios tyrimų įrankių charakteristikos parenkamos taip, kad tyrimų rezultatai, pagal tyrimų klausimus, būtų pakankamai išsamūs ir patikimi.
17. NMPT duomenys mokyklose renkami balandžio ir gegužės mėnesiais.
18. NMPT įrankių charakteristikos pateiktos 1 priede.

V. TYRIMŲ METODOLOGIJA, KINTAMIEJI, SVARBIAUSI STRUKTŪRINIAI MODELIAI IR KONSTRUKTAI

19. NMPT taikoma kompleksinė tyrimų metodologija, kurios pagrindą sudaro šiuolaikiniai psichometrijos, statistikos ir įvairių edukologijos sričių metodai. Duomenys apie mokinių pasiekimus NMPT analizuojami remiantis moderniąja testų teorija. Moderniąja testų teorija, vietoje klasikinės testų teorijos, pastaruoju metu grindžiami visi tarptautiniai tyrimai ir dauguma kitų šalių nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų, nes ji leidžia gauti tikslesnius matavimo rezultatus. Vykiant Lietuvos NMPT bus taikoma dviejų parametru modernioji testų teorija. Surinkti duomenys analizuojami taikant aprašomosios, koreliacinės ir regresinės statistinės analizės metodus. Rodikliai konstruojami remiantis įvairiais šiuolaikiniais kompozitų konstravimo metodais, įskaitant ir principinių komponentų metodą.
20. NMPT, nagrinėjant su mokinių mokymosi pasiekimais susijusius klausimus ir atliekant statistinių ryšių tarp kintamųjų analizę, remiamasi prielaida, jog mokinio pasiekimai priklauso nuo mokinio asmeninių ypatumų, jo namų konteksto, klasės konteksto, mokyklos konteksto ir platesnio socialinio konteksto. Tęsiant anksčiau vykdytų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų patirtį bus nagrinėjami ir gretinami duomenys apie mokinių mokymosi pasiekimus bei ugdymo kontekstą, tiriami galimi jų sąryšiai. Tyrimuose nagrinėjami kintamieji grupuojami taikant 1 pav. pateiktą modelį. Pagal šį modelį, išskiriamos šešios pagrindinės kintamųjų grupės, kurių detalesnė specifikacija pateikiama 2 lentelėje.

1 pav. Mokinių mokymosi rezultatus ir jų kontekstą aprašančių kintamųjų struktūrinis modelis, taikomas nagrinėti klausimams, kokių mastu nepriklausomi kintamieji paaiškina mokymo ir mokymosi rezultatus

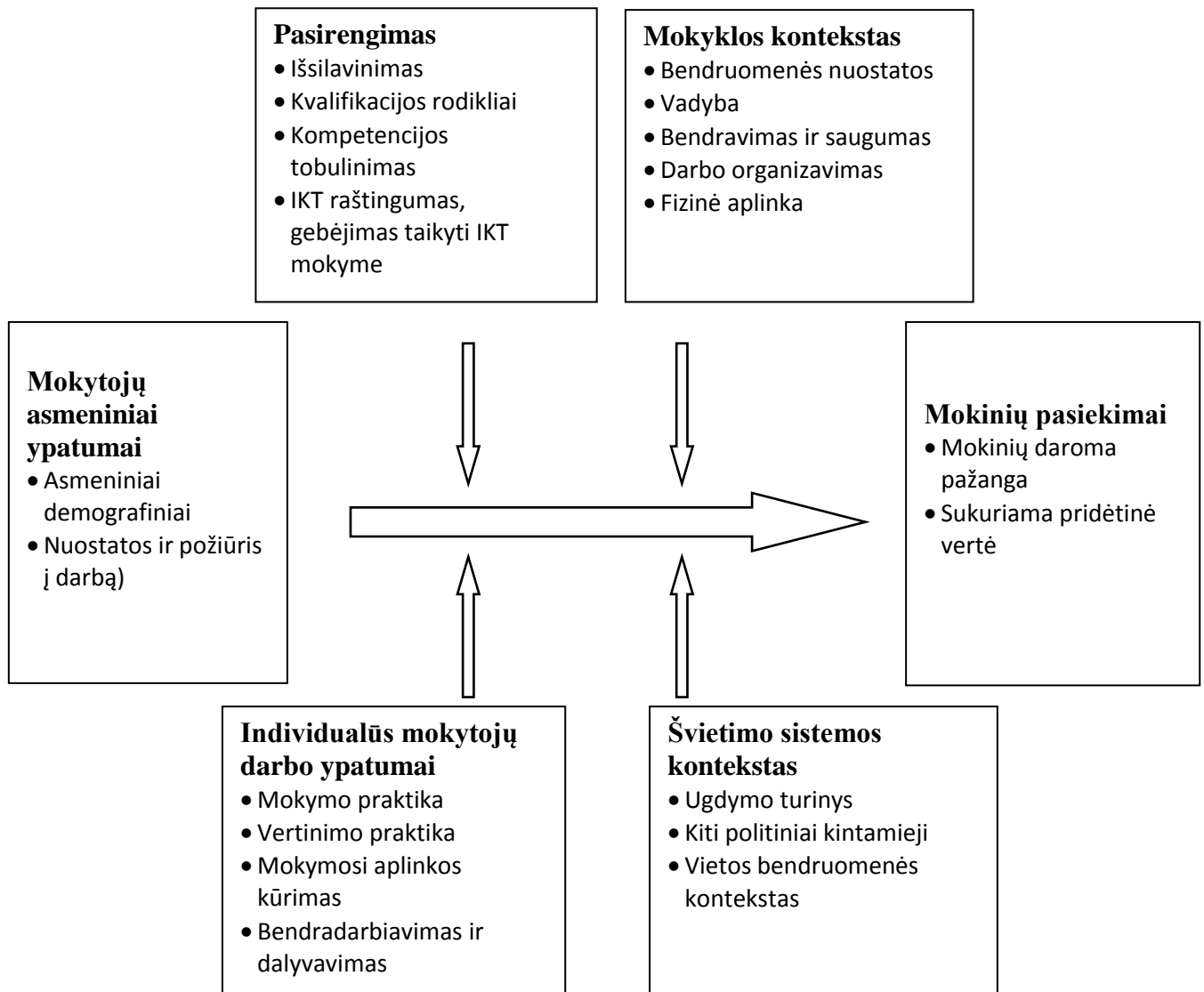

2 lentelė. Detalesnė mokinių mokymosi kontekstą ir rezultatus aprašančių kintamųjų grupių specifikacija

Kintamųjų grupė	Specifikacija
Mokinių asmeniniai ypatumai	– demografiniai duomenys (lytis, amžius, šeimos sudėtis ir pan.) – asmeninės savybės (gabumai, poreikiai, pomėgiai, popamokinė veikla, mokinio darbo kompiuteriu laisvalaikiu ir mokantis patirtis, laikas praleidžiamas prie kompiuterio ir pan.)
Namų kontekstas	– duomenys charakterizuojantys šeimos socialinį ekonominį statusą (SES) ir materialinę mokymosi aplinką namie (tėvų išsilavinimas, darbas, tėvų darbo pobūdis, kišenpinigiai, knygų skaičius namuose, tam tikri turimi daiktai namuose: mokinio asmeninės knygos, specialioji literatūra, kompiuteris, internetas, ir pan.) – tėvų bendravimas su mokiniais ir pedagogika: kaip dažnai tėvai su vaikais leidžia laisvalaikį, aptaria knygas, filmus, stebi gamtą, žaidžia lavinamuosius žaidimus, kaip tėvai skatina vaikus mokytis ir pan. – tėvų pagalba mokantis (kontrolė, pagalba ruošiant namų darbus, repeticiniai) – tėvų nuostatos ir aspiracijos (išsilavinimo lygis, kurį turėtų pasiekti vaikas; darbinės veiklos sritis, į kurią turėtų orientuotis vaikas; bendrieji gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti vaikas)
Mokyklos kontekstas	– bendruomenės nuostatos (inovatyvumas, kūrybiškumas, humanizmas, pilietiškumas) – vadyba ir mokytojų kompetencija (strateginio planavimo klausimai, vadovų profesionalumo rodikliai, mokytojų profesionalumo rodikliai ir pan.) – bendravimas ir saugumas (nusiteikimas bendradarbiauti, patyčių problemos, konfliktų sprendimas, mokytojų ir mokinių savijauta ir pan.) – darbo organizavimas (informacijos prieinamumas, komunikacija, sprendimų aiškumas, galimybė dalyvauti priimant sprendimus, galimybės realizuoti save ir pan.) – fizinė mokymosi aplinka (patalpos, baldai, biblioteka, valgykla, higieninės sąlygos, laboratorijos, kompiuterizavimas ir pan.)
Klasės kontekstas	– bendras klasės klimatas (nuostatos, saugumas, bendravimas) – mokymo ir mokymosi praktika (užduotys, metodai, mokymo ir mokymosi strategijos, namų darbai, vadovėliai, mokymo ir mokymosi priemonės, teorinis pedagoginis pagrindimas, diferencijavimas / individualizavimas, IKT ir pan.) – vertinimas (būdai, metodai, grįžtamojo ryšio kokybė, informacija tėvams, informacija vadybai, teisingumas, vertinimo baimės lygis, vertinimo kriterijų aiškumas, padrąsinimas ir pan.) – dalyko mokymosi aplinka (psichologinė, materialinė, organizacinė) – mokytojų kompetencija (išsilavinimas, kategorija ir pan.) – pagalba mokiniui (bendravimo ir mokymosi sunkumų įveikimo ir pan.)
Platesnis socialinis kontekstas	– regiono savitumai (urbanizacijos lygis, nedarbo lygis, regioniniai ypatumai įtakoiantys mokymąsi ir pan.) – politiniai kintamieji (diegiamos nuostatos, vizijos, nacionaliniai ir lokaliniai projektai, iniciatyvos, išbandomos politikos priemonės ir kita) – vietos bendruomenės kontekstas (daugiafunkciniai centrai, vietos organizacijų veikla ir pan.)
Mokinių mokymosi rezultatai	– testų rezultatai pagal dalyko tyrimo programos turinio kategorijas – testų rezultatai pagal dalyko tyrimo programos gebėjimų kategorijas (ypač akcentuojant taikymus, aukštesnio lygio mąstymo gebėjimus, bendrųjų kompetencijų sudėtinės dalis) – išsiugdytos savybės, palankios tolesniam sėkmingam mokymuisi ir darbui (pozityvų požiūrį į dalyką, dalyko svarbos supratimą, nusiteikimą atkakliai mokytis dalyko, darbštumą ir pan.) – švietimo teisingumą parodantys aspektai (pakankamas pasiekimų lygis, nedidelė pasiekimų variacija tarp mokyklų)

21. NMPT, nagrinėjant su mokytojų ir mokyklų darbo efektyvumu susijusius klausimus ir atliekant statistinių ryšių tarp kintamųjų analizę, remiamasi prielaida, jog darbo efektyvumas priklauso nuo mokytojų asmeninių ypatumų, pasirengimo, individualių mokytojo darbo ypatumų, mokyklos konteksto ir platesnio švietimo sistemos konteksto. Tyrimuose nagrinėjami kintamieji grupuojami taikant 2 pav. pateiktą modelį. Pagal šį modelį, išskiriamos šešios pagrindinės kintamųjų grupės, kurių detalesnė specifikacija pateikiama 3 lentelėje.

2 pav. Mokytojų ir mokyklų darbo veiksmingumą sąlygojančių kintamųjų struktūrinis modelis

3 lentelė. Detalesnė mokytojų ir mokyklų darbo veiksmingumą aprašančių kintamųjų grupių specifikacija

Kintamųjų grupė	Specifikacija
Mokytojų asmeniniai ypatumai	– bendrieji mokytojo demografiniai duomenys (lytis, amžius ir pan.) – nuostatos ir požiūris į darbą (patinka darbas, patinka mokykla kurioje dirba, visuomenės požiūris į mokytojo darbą, darbo perspektyvos ateityje ir pan.)
Pasirengimas	– išsilavinimas (išsilavinimo lygis, specialybė, specializacija, auštoji mokykla ir pan.) – kvalifikacijos rodikliai (kvalifikacinė kategorija, stažas ir pan.) – pasirengimas naudoti IKT (buityje, komunikavimui, mokymuisi, dokumentacijos tvarkymui, mokymui) – kvalifikacijos tobulinimas (nuostatos, dalyvavimas renginiuose, individualus tobulinimasis, tobulinimosi poreikiai, inovacijų diegimas ir pan.)
Individualūs mokytojų darbo ypatumai	– mokymo praktika (užduotys, metodai, mokymo strategijos, namų darbai, vadovėliai, mokymo ir mokymosi priemonės, teorinis pedagoginis pagrindimas, individualizavimas, IKT taikymas ir pan.) – vertinimo praktika (būdai, metodai, grįžtamojo ryšio kokybė, informacija tėvams, informacija vadybai, teisingumas, vertinimo baimės kontrolė, vertinimo kriterijų aiškumas, padaršinimas ir pan.) – mokymosi aplinkos kūrimas (psichologinės, materialinės, organizacinės) – bendradarbiavimas su kitais mokytojais, dalyvavimas mokyklos gyvenime, visuomeninėje veikloje, įvairiose organizacijose, įvairioje pilietinėje veikloje
Mokyklos kontekstas	– bendruomenės nuostatos (inovatyvumas, kūrybiškumas, humanizmas, pilietiškumas) – vadyba (strateginio planavimo klausimai, vadovų profesionalumo rodikliai ir pan.) – bendravimas ir saugumas (nusiteikimas bendradarbiauti, patyčių problemos, konfliktų sprendimas, darbuotojų savijauta ir pan.) – darbo organizavimas (informacijos prieinamumas, komunikacija, sprendimų aiškumas, galimybė dalyvauti priimančiam sprendimams, galimybės realizuoti save ir pan.) – fizinė darbo aplinka (patalpos, baldai, biblioteka, valgykla, higieninės sąlygos, aprūpinimas, kompiuterizavimas ir pan.) – mokyklos finansavimas
Švietimo sistemos kontekstas	– ugdymo turinys (dokumentai, užduočių pavyzdžiai, metodinės priemonės, vadovėliai, mokymo priemonės, vertinimo įrankiai ir pan.) – kiti politiniai kintamieji (diegiamos nuostatos, vizijos, nacionaliniai ir lokaliniai projektai, programos, iniciatyvos, išbandomos politikos priemonės ir kita) – vietos bendruomenės kontekstas (daugiafunkciniai centrai, vietos organizacijų veikla ir pan.)
Mokinių pasiekimai	– mokinių daroma pažanga (dalykų mokymosi, bendrųjų gebėjimų ugdymo, nusiteikimo mokytis ir rengtis darbui srityse) – sukuriama pridėtinė vertė (skirtumas tarp prognozuojamų ir realių mokinių mokymosi rezultatų)

22. Ugdymo turinys NMPT (atliekant ugdymo turinio tyrimus) suprantamas plačiąja prasme, išskiriant tris jo tarpusavyje susijusius aspektus (žr. 3 pav.) – sumanytą ugdymo turinį, įgyvendintą ugdymo turinį ir pasiektą ugdymo turinį. Sumanytas ugdymo turinys yra visi tie ugdymo procesai ir ugdymo rezultatai, kurių reikia sėkmingai visuomenės raidai, atsižvelgiant į šalies švietimo socialinį ekonominį kontekstą ir ateities viziją, ir kurie aprašomi nacionalinio lygmens ugdymo turinį reglamentuojančiuose dokumentuose. Įgyvendintas ugdymo turinys apima tą mokymosi patyrimą, kurį bendrojo ugdymo sistema yra pasirengusi suteikti mokiniui, atsižvelgiant į mokytojų pasirengimą, sumanyto ugdymo turinio interpretavimą, turimas mokymo priemones, mokyklų tinklą ir kitus turimus išteklius bei pajėgumus. Pasiektas ugdymo turinys yra tie ugdymo rezultatai, kuriuos šalies mokiniai realiai sukaupia, priklausomai nuo sumanyto ugdymo turinio ir realiai įgyvendinto ugdymo turinio bei kitų veiksnių, kuriuos valstybei sunkiau ar visai neįmanoma kontroliuoti. NMPT tiriama, kokios yra pasiekto ugdymo turinio charakteristikos (žinios, gebėjimai, nuostatos), kaip jis atitinka sumanytam ugdymo turiniui ir kaip reikėtų tobulinti sumanytą ugdymo turinį ir jo įgyvendinimą kad gerėtų mokinių mokymosi pasiekimai.

3 pav. NMPT ugdymo turinio modelis

23. 2012 metų 4 klasės mokinių lietuvių kalbos ir matematikos mokymosi pasiekimų konstrukto aprašai pateikiami 2 priede, 8 klasės mokinių lietuvių kalbos ir matematikos mokymosi pasiekimų konstrukto aprašai pateikiami 3 priede.

VI. TYRIMO PRODUKTAI IR REIKALAVIMAI PIRMINEI TYRIMO REZULTATŲ APŽVALGAI IR TYRIMO TECHNINEI BEI DALYKINĖMS ATASKAITOMS

24. NMPT produktai:

- 24.1. NMPT specialūs Programos priedai;
- 24.2. tyrimo instrumentai;
- 24.3. tyrimo duomenų bazės;
- 24.4. pirminė tyrimo rezultatų apžvalga (skirta tyrimo rezultatų sklaidai švietimo bendruomenei);
- 24.5. techninė ataskaita;
- 24.6. dalykinės ataskaitos;
- 24.7. trumpa informacija dalyvavusioms mokykloms;
- 24.8. standartizuotų užduočių rinkiniai (skirti standartizuotų užduočių saugyklos papildymui) ir standartizuoti testai.

25. Pirminė tyrimo rezultatų apžvalga turi tenkinti reikalavimus:

- 25.1. trumpai aprašyti tyrimą;
- 25.2. apimti bendruosius tyrimo rezultatus;
- 25.3. pateikti svarbiausias bendrąsias išvadas.

26. Techninė ataskaita turi tenkinti reikalavimus:

- 26.1. trumpai apimti bendruosius tyrimo duomenų aprašomosios statistinės analizės rezultatus;
- 26.2. atspindėti svarbiausių stebėsenos rodiklių analizės rezultatus;
- 26.3. atspindėti bendriausius ryšius tarp nepriklausomų ir priklausomų kintamųjų;
- 26.4. pateikti svarbiausias bendrąsias išvadas ir rekomendacijas bendrojo ugdymo kokybės gerinimui.
27. Dalykinė ataskaita turi tenkinti reikalavimus:
 - 27.1. apimti dalykinius (pagal dalykinę sritį/sritis) tyrimo duomenų aprašomosios statistinės analizės rezultatus;
 - 27.2. atspindėti svarbiausių dalykinių stebėsenos rodiklių analizės rezultatus;
 - 27.3. atspindėti svarbiausius dalykinio ugdymo turinio tyrimo rezultatus;
 - 27.4. atspindėti bendriausius ryšius tarp nepriklausomų ir priklausomų kintamųjų, pagrindinį dėmesį kreipiant į specifinius dalykinius kintamuosius (aprašančius mokinių pasiekimus, mokinių nuostatas, klasės kontekstą, (tame tarpe mokymo ir mokymosi praktiką);
 - 27.5. pateikti svarbiausias bendrąsias išvadas ir rekomendacijas dalyko(ų) mokymo ir mokymosi kokybės gerinimui.
28. Tyrimo produktai skelbiami viešai, išskyrus uždaras užduotis (kurios numatytos panaudoti tolesniuose tyrimuose), uždarus tyrimų testus ir informaciją, kuri saugoma įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.
29. Papildomos, antrinės tyrimų analizės užsakomos atskirai, pagal poreikį ir į konkretaus tyrimo vykdymą neįeina.

VII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

30. NMPT, pagal šią Programą, vykdo Švietimo ir mokslo ministro paskirta įstaiga.
 31. Šio dokumento priedus tvirtina NMPT vykdančios įstaigos vadovas.
 32. Už NMPT veiklas atsiskaitoma kasmet. NMPT vykdanči įstaiga kasmet pateikia NMPT metinę ataskaitą Švietimo ir mokslo ministerijai, tyrimų rezultatus pristato masinės informacijos priemonėse ir mokslinėse konferencijose.
-